

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Владимир Любенов Жобов

за дисертационния труд на Олга Дмитривна Колот „Български фолклор и диалект на с. Терновка в диахронен аспект (гр. Николаев, Украйна)“, представен за публична защита за придобиване на научната и образователна степен «доктор», научно направление 2.1. Филология (български език)

1. Данни за докторантурата

Олга Дмитривна Колот е зачислена като редовен докторант по 2.1. Филология (български език) към Катедрата по български език във Факултета по славянски филологии на СУ «Св. Климент Охридски» на 1.02.2017 г., като през 2020 е отчислена с право на защита. Дисертационният труд е обсъден на заседание на Катедрата на 6.07.2020 и е насочен за публична защита.

Олга Колот работи като преподавател по български език в Катедрата по украинска филология и межкултурна комуникация в Черноморския национален университет «Петър Могила», гр. Николаев, Украйна.

2. Актуалност на темата

Избраната тема без съмнение е актуална. Подобни изследвания върху българските преселници не просто разширяват и обогатяват знанията за българския език и народно творчество. Те дават възможност да се открият най-устойчивите черти на езика, които определят идентичността му, а наред с това откриват перспектива към възможните пътища на езиковите промени и към резултатите от интензивните езикови контакти.

3. Оценка на дисертационния труд

Представеният труд е в обем от 275 стр. Като приложения са оформени системно сравнение на говора с данните от съответния том на Българския диалектен атлас във вид на таблица (27 стр.), фолклорни текстове (30 стр.) и речник на говора (12 стр.).

В увода (3–6 стр.) стегнато и ясно са представени целите и задачите на изследването, методологичните принципи, на които то се основава, и хронологичната му рамка. В първата глава (6–25 стр.) е представена подробна история на колонията още от времето преди заселването на българите. В детайли са разгледани и етапите в проучванията на българските диалекти и народно творчество в Украйна, както и приноса на отделни учени, преди всичко на Сергей Цветко.

В описанието на диалекта, на което е посветена втората глава на дисертацията (25–147 стр.), се очертават три основни части. Ще се спра първо на традиционното описание на диалекта, макар че в текста то е на второ място. Това описание следва утвърден модел за описание на основните фонетични,

морфологични, акцентни и лексикални черти на изследвания говор. Не влагам нищо негативно в думи като „традиционно” и „утвърден модел”. В диалектните описания следването на определена схема дава възможност за съпоставки и обобщения на факти от различни системи в рамките на националния език, което е много по-полезно за читателите от теоретични или терминологични иновации във всеки един от дяловете. Във фонетичната част особено внимание е обърнато на дистрибуцията на фонемите, както и на най-важните и фреквентни алофонни вариации (например свързаните с ударението при гласните). Изчерпателно, с много примери са представени и морфологичните особености на говора (тук са отнесени и наблюденията върху акцентните парадигми). В тази част на дисертацията се откроява анализът на лексико-семантични групи, свързани с традиционния бит, при които най-добре се очертават устойчивите и релевантни лексикални различия.

Оригинален и приносен момент е сравнителният анализ с всичките 277 карти от първия том на Българския диалектен атлас (БДА).

За разлика от други села в Молдова и Украйна, за някои от които дори името подсказва историята на преселването (напр. Твърдица и Твърдица, днес Tvǎrdița), произходът на населението на с. Терновка е известен само в най-общи линии. За да установи връзката на говора с говорите от прародината, Олга Колот съпоставя формите от Терновка със преобладаващата форма във всяка от говорните групи в по-широкия ареал, от който преселниците са тръгнали: странжанска, загорска, грудовска и тракийска. В резултат от този анализ смесеният характер на населението на Терновка, който в други трудове е внимателно изказана хипотеза (изразът в книгата на Зоя Барболова е „определено навежда на мисълта...”), може да се смята за научно доказан факт. Нещо повече – знаят се компонентите и процентното им съотношение в този смесен диалект, макар че той е резултат и на сложни социолингвистични процеси и чуждоезиково влияние.

Безспорен принос е делът, посветен на ономастиката, където централно място заема антропонимията. Личните и фамилените (по-точно родовопрозвищните) имена са представени в историческото им развитие. Използван са списъци от 1804, 1806, 1826, 1829 г. Макар имената да са отворена система, този хронологичен анализ позволява да се определи един сравнително устойчив пласт на славянски и календарни имена, което образуват сърцевината на системата и осигуряват приемствеността в нея.

Третата глава (147–255 стр.) е посветена на фолклора, разгледан в диахронен аспект. Олга Колот е систематизирала всичко, записано от предходни изследователи, но провежда и собствена теренна работа. Народното творчество е представени в четири ясно обособени категории: 1) народни песни; 2) фолклорни паремии; 3) народна медицина; 4) детски фолклор. Подробно е разгледана календарната и семейната обредност. Класификацията на народните песни, съобразена с традициите на българската фолклористика, показва същата методологична последователност, която характеризира и описанието на диалекта.

Новото обкръжение, в което преселниците живеят повече от два века, естествено е оказало влияние и на фолклора. Анализът обаче показва, че и в него има пласт, който е особено консервативен и формира устойчивото ядро на

традицията. Заедно с обредите тук спадат народните песни, най-вече от обредния цикъл, в които не е проникнала чужда лексика, освен донесените турцизми.

Библиографията, заедно с електронните ресурси, съдържа 302 заглавия.

4. Приноси в дисертацията

Посочените в автореферата (32–33 стр.) приноси отразяват реално научните постижения в труда на Олга Колот. За говора на Терновка е публикувано подробно описание (от Зоя Барболова), но представената за защита дисертация е написана от автор с активно и пълно владение на диалекта и съдържа редица оригинални и приносни моменти. Предложеният текст се вписва в най-добрите традиции на българската краеведска литература.

5. Автореферат и публикации

Авторефератът е изготвен в съответствие с изискванията и представя в стегнат вид основното в труда. Олга Колот има 10 публикации и 8 участия в конференции във връзка с дисертацията.

Заклучение

Предложеният от Олга Колот дисертационен труд е в пълно съответствие с изискванията и разпоредбите на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за устройството и дейността на СУ „Св. Климент Охридски“.

Авторката се е справила напълно с поставените цели и задачи. Текстът на дисертацията я представя като компетентен изследовател в широката сфера на филологическите науки. Давам висока оценка на труда и препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Олга Дмитривна Колот в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, научно направление 2.1. Филология (български език).

210.09.2020

Автор на становището:

проф. Д-р Владимир Жобов